

«Ουδέν αρ' ην φίλτερον άλλο πατρίς»

Πολιτισμός / Κοινωνικά θέματα

Βασίλειος Καϊμακάμης, Αναπλ. καθηγητής ΤΕΦΑΑ-ΑΠΘ

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=168267>]

Β. Η Θέση της πατρίδας στον αρχαίο ελληνικό κόσμο

Μια σύντομη αναφορά στη θέση που κατείχε η έννοια πατρίδα στη συνείδηση των αρχαίων Ελλήνων, αλλά και στον Ορθόδοξο Ελληνισμό των εκκλησιαστικών Πατέρων, ίσως βοηθήσει τον αναγνώστη να κατανοήσει ευκολότερα το κυρίαρχο θέμα του παρόντος άρθρου.

Σε όλους σχεδόν τους αξιόλογους πολιτισμούς, όλων των εποχών, οι λέξεις πατρίδα, πατριωτισμός, πατριωτικό καθήκον και τα διάφορα άλλα παράγωγά τους, λίγο ή πολύ σηματοδότησαν τα ιερά και τα όσιά τους. Ιδιαίτερα οι Έλληνες, ήδη στα πρώτα γραπτά τους κείμενα, με τα οποία γαλουχήθηκε όλος ο Δυτικός Κόσμος (Έπη Ομήρου) ύμνησαν την πατρίδα και την ανέδειξαν ως κυρίαρχη ιδεολογία και υπέρτατη αξία. «Εις οίωνος άριστος αμύνεσθαι περί πάτρις», ή «Ουδέν γλύκιον πατρίδος» τραγουδά στα έπη του ο Όμηρος[4]. Παράλληλα όλη η Οδύσσεια είναι αφιερωμένη στον αγώνα, την πάλη, τη γλυκιά επιθυμία, το

«νόστιμο ήμαρ» του ανθρώπου (Οδυσσέα) για να επιστρέψει στην πατρώα γη την Ιθάκη. Επίσης ο Θεόγνις ο Μεγαρεύς[5] σημειώνει, μεταξύ άλλων, ότι «Ουδέν αρ' ην φίλτερον άλλο πατρίς» (δεν υπάρχει τίποτε πιο αγαπημένο από την πατρίδα).

Αλλά και στην κλασική και ελληνιστική εποχή, οι Έλληνες ανέδειξαν την έννοια πατρίδα ως υπέρτατη ιδεολογία και ως το «τιμιώτερον, σεμνότερον και αγιότερο» όλων. Αυτό μας το διδάσκει με μια μόνο πρόταση και μας στέλνει αιώνια και πανανθρώπινα μηνύματα για την αγάπη προς την πατρίδα και ο Σωκράτης (469-399 π.Χ.), ο μέγιστος των Ελλήνων φιλόσοφος[6]: «...μητρός τε και πατρός και των άλλων προγόνων απάντων τιμιώτερον εστί η πατρίς και σεμνότερον και αγιότερον εν μείζονι μοίρα και παρά θεοίς και παρ' ανθρώποις, τοις νουν έχουσιν».

Αυτό διαλαλούν και διδάσκουν και πολυάριθμοι άλλοι συγγραφείς, φιλόσοφοι και ποιητές, όπως ο Ευριπίδης[7], ο Περίανδρος[8], ο Πλάτων[9], ο Αισχύλος[10], ο Επίκτητος[11], ο Σιμωνίδης και πολλοί άλλοι.

Υπέρτατη αξία για τους αρχαίους Έλληνες και ιδιαίτερα για το Σωκράτη είχαν οι νόμοι, και μέσω αυτών η πατρίδα, αφού προτίμησε, ως γνωστόν να πει το κώνειο και να πεθάνει, παρά να ζήσει καταστρατηγώντας τους νόμους της πατρίδας. Άλλωστε, σύμφωνα και με τον Ξενοφώντα: «όταν οι πολίτες πειθαρχούν στους νόμους, η πατρίδα γίνεται ευδαίμων και ισχυρή».

Υπακούοντας στους νόμους και υπερασπιζόμενοι την πατρίδα έπεσαν μέχρις ενός

στις Θερμοπύλες και οι 300 Σπαρτιάτες με τον ηρωικό τους βασιλιά Λεωνίδα. Την αυτοθυσία αυτή μας τη θυμίζει άλλωστε και το παρακάτω διαχρονικό επίγραμμα του τραγικού ποιητή Σιμωνίδη του Κείου, (556-469 π.Χ.), το οποίο είναι γραμμένο και στον ανδριάντα του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες[12]: «Ω ξύν αγγέλιν Λακεδαιμονίοις, ότι τήδε κείμεθα τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι». (Ξένη ανάγγειλε στους Λακεδαιμονίους ότι πέσαμε- σκοτωθήκαμε εδώ υπακούοντας στους νόμους τους).

Οι αθλητές που αγωνίζονταν στους πανελλήνιους αγώνες και ιδιαίτερα στους Ολυμπιακούς, αγωνίζονταν πρώτα για την πατρίδα τους, μετά για τους γονείς τους και τελευταία ίσως για τον εαυτό τους. Γι' αυτό άλλωστε η πατρίδα γκρέμιζε ένα μέρος των τειχών της, από όπου εισέρχονταν τα παλικάρια που επέστρεφαν ως Ολυμπιονίκες.

Επίσης γι' αυτό, όταν οι Ελλανοδίκες ήθελαν να τιμωρήσουν και να προσβάλουν κάποιον που καταστρατηγούσε τις εναγώνιες διατάξεις των Ολυμπιακών Αγώνων, έγραφαν σε ένα άγαλμα του Δία (το πλήρωνε η πατρίδα ή ο ίδιος ο αθλητής), το όνομα της πόλης του αθλητή, το όνομα του πατέρα του και του αθλητή, το αγώνισμα και το παράπτωμα[13]. Να σημειωθεί ότι το άγαλμα αυτό το έστηναν, μαζί με άλλα παρόμοια (τις Ζάνες), στην είσοδο του Ολυμπιακού Σταδίου για να το βλέπουν όλοι οι αθλητές και οι θεατές των αγώνων, ως παράδειγμα προς αποφυγήν.

Οι Σπαρτιάτες Ολυμπιονίκες δεν θεωρούσαν την ίδια την ολυμπιακή νίκη ως αυτοσκοπό και ύψιστη τιμή, αλλά ως μέσον, αφού ως Ολυμπιονίκες θα τους επέτρεπε η πατρίδα να πολεμούν εν καιρώ πολέμου μπροστά από το βασιλιά[14].

Οι Σπαρτιάτες ζούσαν πρώτα και πάνω από όλα για την πατρίδα[15], κάτι που φαίνεται άλλωστε και από τη γνωστή ευχή της Σπαρτιάτισσας μητέρας προς το παιδί της που αναχωρούσε για τον πόλεμο: «ή ταν ή επί τας» (ή με αυτή την ασπίδα νικητής, ή πάνω σ' αυτή την ασπίδα νεκρός).

Εάν μελετήσει κανείς διεξοδικά την αρχαιοελληνική γραμματεία θα διαπιστώσει ότι η αγάπη για την πατρίδα ήταν κάτι το αυτονόητο, ενώ ο αγώνας και η αυτοθυσία γι' αυτή και τους νόμους της αποτελούσαν καθήκον και ύψιστη τιμή για όλο τον αρχαίο ελληνικό κόσμο.

(συνεχίζεται)

[4] Ομήρου *Ιλιάδα*, (Πβ.Ιλ.Μ'243), **Μετάφραση:** «Ένας είναι ο καλύτερος οιωνός, να

υπερασπιζόμαστε την πατρίδα». Τη φράση την είπε ο Έκτορας στον Πολυδάμαντα. «Ουδέν γλύκιον πατρίδος=Τίποτε γλυκύτερο από την πατρίδα».

[5] Θεόγνις, Ελεγείαι, Α 778, (έζησε τον 6ο π.Χ. αιώνα).

[6] Πλάτων, Κρίτων, 51β. Ελεύθερη μετάφραση: «...και από τη μητέρα και από τον πατέρα και από όλους τους άλλους προγόνους η πατρίδα είναι το τιμιότερο πράγμα. Κατέχει μέγιστη θέση ως αγιότερο και σεμνότερο πράγμα τόσο μεταξύ των θεών, όσο και μεταξύ των ανθρώπων που είναι σώφρονες (έχουν μυαλό)».

[7] Ευριπίδης: «Δεν υπάρχει τίποτα γλυκύτερο από τη γη των πατέρων σου».

[8] Περίανδρος: «Να πεθάνεις για χάρη της πατρίδας σου». (Θνήσκει υπέρ πατρίδος).

[9] Πλάτων: «Να αγαπάς την πατρίδα, ακόμα κι αν είναι άδικη» (Φίλει την Πατρίδα, καν άδικος).

[10] Αισχύλος: «Ω, παιδιά της Ελλάδας, εμπρός για να ελευθερώσετε την πατρίδα, τα παιδιά, τις γυναίκες, τους βωμούς των πατρών θεών και τους τάφους των προγόνων σας. Τώρα είναι ο υπέρ πάντων αγών» (Ω Παίδες Ελλήνων, ίτε ελευθερούτε Πατρίδ', ελευθερούτε δε Παίδας γυναικών, Θεών τε Πατρών έδη θήκας τε προγόνων. Νυν υπέρ πάντων αγών). (Παιάνας Σαλαμινομάχων, Πέρσαι 402-405).

[11] «Όταν πρόκειται να κινδυνέψεις για την πατρίδα σου ή για ένα φίλο, μη ρωτάς το μαντείο αν πρέπει να κινδυνέψεις».

[12] Σιμωνίδης ο Κείος. Σε ελεύθερη μετάφραση: Ξένη-διαβάτη μήνυσε στους Σπαρτιάτες ότι είμαστε εδώ πεσμένοι υπακούοντας στα κελεύσματά τους (δηλαδή στους νόμους της πατρίδας).

[13] Μουρατίδης Ι., Εισαγωγή στην Ολυμπιακή Παιδεία, εκδ. Πλάτων, Θεσσαλονίκη 2008, σσ. 66- 68.

[14] Πλούταρχος, Λυκούργος, 22./ Μουρατίδης Ι., Ιστορία φυσικής αγωγής και αθλητισμού του αρχαίου κόσμου, εκδ. Πλάτων, Θεσσαλονίκη 2008, σ. 129.

[15] Περισσότερα για τη σπαρτιατική αγωγή στο: Μουρατίδης Ι., Ιστορία φυσικής αγωγής και αθλητισμού, εκδ. Πλάτων, Θεσσαλονίκη, σσ. 119-129.

<http://bit.ly/2vexJy1>